

Др Ванда БОЖИЋ*
Др Жељко НИКАЧ*
Бранко ЛЕШТАНИН*

КРИВИЧНОПРАВНИ ОКВИР ЗА ПОСТУПАЊЕ И ПРИМЕНУ ОВЛАШЋЕЊА ПОЛИЦИЈЕ*

Апстракт: Аутори се баве истраживањем актуелне теме примене полицијских овлашћења у светлу поступања полиције при обављању поверених послова, у функцији заштите људских права и владавине права у демократском друштву. Полицијско поступање подразумева примену сета закона у различитим областима друштвеног живота. На првом месту су норме кривичног и прекршајног законодавства (ЗКП, КЗ, ЗП), прописи из области полицијског права (ЗОП), безбедности саобраћаја, обезбеђења државне границе те прописи из области набавке, држања и ношења оружја и муниције у Републици Србији. Кроз кривичноправне и безбедносне аспекте полицијских овлашћења аутори су покушали да одговоре како се примена норми понекад преплиће у пракси и на који начин избећи или решити проблеме у имплементацији. У завршном делу рада дати су предлози *де леге ференда* за унапређење нормативног оквира и предлози мера с циљем побољшања законите примене полицијских овлашћења, заштите људских права и грађанских слобода.

Кључне речи: *кривично право, послови и овлашћења полиције, владавина права, Србија, ЕУ.*

* Научни сарадник, Правни факултет Свеучилишта у Загребу
vanda.bozic@pravo.hr

* Редовни професор, Криминалистичко-полицијска академија, Београд
zeljko.nikac@kpa.edu.rs

* Дипл. официр полиције, МУП Републике Србије, b.lestanin@gmail.com

* Рад је писан у оквиру потпоре ХР33 и пројекта бр. 1949. *Multidisciplinary Research Cluster on Crime in Transition Trafficking in Human Beings, Corruption and Economic Crime*. Рад је и резултат активности на Пројекту *Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*, МПНТР РС бр.179045 и Интерном научно-истраживачком пројекту *КПА Управљање полицијском организацијом у спречавању и сузбијању претњи безбедности у РС*, циклус научних истраживања 2015-2019.

1. УВОД

Свака демократски уређена држава својим апаратом јемчи права и слободе грађана, а посебно националних мањина. То чини уставноправним и законским нормама којима се, посматрајући са аспекта полиције гарантују универзална зајемчена права: право на живот, право на неповредивост физичког и психичког интегритета, право на слободу и безбедност, право на слободно кретање, право на неповредивост стана те посебна јемства лицима лишеним слободе и друга. Посебан значај имају међународни правни акти који гарантују одређена права сваком човеку или којима се уређују стандарди полицијског поступања (Европска конвенција о људским правима, Декларација о полицији). Већина полицијских овлашћења су она којима се људска права значајније не ограничавају, али има оних којима се задире у уставом и законом загарантована људска и мањинска права и слободе. Полицијска овлашћења и њихова примена треба да обезбеде афирмацију сервисне улоге полиције и јачање поверења грађана у полицију, превенцију криминала и боље стање безбедности у заједници.¹

Приликом одређивања садржине и појма "полицијских послова" треба имати на уму циљ послова, природу и начин обављања послова. Циљ полицијских послова је заштита и унапређење јавне безбедности што је директно назначено, док је безбедносни циљ унутрашњих послова индиректно/посредно наведен. Природа полицијских послова је таква да су они оперативно-безбедносни и уско везани за полицију као струку, где се примењују посебне полицијске мере и радње и полицијска овлашћења. Све то уз могућност легалне употребе силе, док су унутрашњи послови по природи управно-надзорни и односе се на послове државне управе. Начин обављања полицијских послова је конкретан и непосредан уз могућност легалне употребе принуде, док унутрашњи послови по начину вршења нису непосредни и могу их обављати други државни органи. Узимајући у обзир ове критеријуме списак полицијских послова би вероватно био много краћи, него што је то наведено у тексту закона.²

Позитивноправни оквир за поступање полиције и примену полицијских овлашћења у Србији карактерише мноштво законских и подзаконских прописа којима се та област уређује. С једне стране, то може бити позитивно јер је ова област друштвеног живота посебно осетљива и самим тим детаљно уређена прописима. С друге стране, велики број прописа може бити оптерећење за оне који их примењују што се у овом случају односи на полицијске службенике и лица за примену закона. Међутим,

¹ Бранко Лештанин, Жељко Никач, Коментар Закона о полицији, „Пословни биро“, Београд, 2016, 144.

² *Ibid*, 64.

проблем је што полицијски службеници не поседују адекватна правничка знања за примену закона у пракси, већ имају стриктно одређена овлашћења и знања из области њиховог рада. Проблем је тим пре сложенији ако се има у виду природа полицијских послова и организација рада у полицијској служби.

Полазећи од тога да је Србија истакла апликацију за пријем у чланство ЕУ то је нужно да хармонизује законодавство у складу са прописима Уније, јер је европско законодавство добар пример позитивне правне праксе.

2. КРИВИЧНО И ПРЕКРШАЈНО ЗАКОНОДАВСТВО

а) Законик о кривичном поступку (ЗКП)³ је *lex generalis* закон за кривични поступак. Одредбама ЗКП прописана су поједина полицијска овлашћења од којих су нека номотехнички уређена уз набрајање, док су друга детаљно уређена. Полицијска овлашћења у кривичном поступку могу се сврстати у четири групе: 1) доказне радње полиције, 2) доказне радње по овлашћењу надлежног јавног тужиоца, 3) посебне доказне радње и 4) мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка.⁴

Доказне радње полиције су: пријем кривичне пријаве; преглед превозних средстава, путника и пртљага; ограничење кретања на одређеном простору; утврђивање истоветности лица и предмета; расписивање потраге за лицем и предметима за којима се трага; преглед одређених објеката и просторија државних органа, предузећа, радњи и других правних лица; увид у документацију државних органа, предузећа, радњи и других правних лица; привремено одузимање документације државних органа, предузећа, радњи и других правних лица; прибављање листинга телефонских комуникација, коришћених базних станица и лоцирање; прикупљање и тражење обавештења од грађана, задржавање на месту извршења кривичног дела и полицијско хапшење. Ове радње полиција, по правилу, предузима без претходног одобрења надлежног тужиоца, али је дужна да одмах обавести надлежног тужиоца о спроведеним радњама.⁵

Доказне радње по овлашћењу надлежног јавног тужиоца, односно наредби суда су: саслушање осумњиченог, задржавање осумњиченог, увиђај, реконструкција догађаја, узимање узорака, провера рачуна и сумњивих тран-

³ „Службени гласник РС“, бр.72/11,101/11,121/12,32/13,45/13 и 55/14.

⁴ *Ibid*, чл. 100, 113-137, 140-187, 281, 286 и 289-294.

⁵ *Ibid*, чл. 281, 286 и 290-292.

сакција, привремено одузимање предмета, претресање стана и других просторија (са и без наредбе суда), претресање лица (са и без наредбе), препознавање лица и предмета и испитивање сведока. Ове радње полиција предузима искључиво по претходном писменом или усменом наређењу-овлашћењу надлежног јавног тужиоца, односно по наредби надлежног суда. О резултатима предузетих радњи полиција је дужна да писаним путем обавести надлежног јавног тужиоца.⁶

Посебне доказне радње су: тајни надзор комуникације, тајно праћење и снимање, симуловани послови, рачунарско претраживање података, контролисана испорука и прикривени иследник. Предузимају се ако постоје основи сумње да је одређено лице извршило неко „посебно кривично дело,⁷ а на други начин се не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Ове радње полиција предузима по наредби надлежног суда осим контролисане испоруке која се предузима по наредби Републичког јавног тужиоца, односно јавног тужиоца посебне надлежности. У питању су познате специјалне истражне технике и методе које су предвиђене одредбама Конвенције УН против транснационалног организованог криминала („Палермо конвенција“) чија су решења прихваћена у националним законодавствима већине развијених држава.⁸

Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка које примењује полиција су: довођење, забрана прилагања, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места; и забрана напуштања боравишта. Све ове мере примењују се по наредби-решењу надлежног суда. Довођење непосредно извршавају полицијски службеници док код осталим мера полиција може да контролише спровођење од стране лица које је одређена нека мера. Уколико то суд нареди полиција може, приликом одређивања мере забране напуштања боравишта, да привремено одузме путну исправу или возачку дозволу за време трајања мере.⁹

Полицијска овлашћења прописана у ЗКП имају пре свега репресивни карактер и предузимају се *post delictum*. Неопходан материјални услов који мора бити испуњен да би се неко полицијско овлашћење применило је да

⁶ *Ibid*, чл. 100, 113-137, 140-187, 289 и 294.

⁷ Милан Шкулић, *Организовани криминалитет: појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак*, Службени гласник, Београд, 2015, 481.

⁸ Ванда Божић, „Сузбијање организованог криминалитета у свијетлу позитивног казненог законодавства РХ“, Институт за упоредно право, *Зборник радова*, Вршац, 2016, 285-300. Види и: Ванда Божић, Жељко Никач, „Criminal incriminations based on the UN Convention against transnational organized crime in the criminal legislation of the Republic of Croatia and Serbia“, *Conference Proceedings*, Faculty of Security, Skopje, 2016.

⁹ *Op. cit.*, у нап. 6, чл.188-190 и 195-201.

постоји минимални степен сумње (основи сумње)¹⁰ да је извршено кривично дело, односно да је неко лице извршило кривично дело.

Важнији прописи *lex specialis* којима се уређују специфични поступци и овлашћења полиције су: Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела,¹¹ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица¹² и Закон о спречавању насиља у породици.¹³

Анализом ових прописа закључује се да први закон не садржи посебна овлашћења полиције већ упућује на примену ЗКП и ЗОП, осим што даје могућност МУП да врши безбедносне провере за лица која обављају послове по овом закону. Безбедносне провере могу обавити без знања лица пре ступања на рад (функцију), током обављања послова (функције) и годину дана по престанку обављања послова (функције).

Други пропис је из области малолетничког законодавства којим се уређује малолетничка деликвенција и садржи кривичноправне (материјалне и процесне) одредбе. У погледу полицијских овлашћења пропис се концентрише на специфичности овлашћења као што су позивање, прикупљање обавештења и довођење. Позивање се врши преко родитеља - законског заступника, осим ако то није могуће због хитног поступања или других околности.¹⁴ Закон налаже да искључиво лиценцирани полицајац за малолетнике прикупља обавештења од малолетника, исто ради у присуству родитеља (усвојоца, стараоца). Мери довођења малолетника примењују полицијски службеници (ОСЛ) у цивилној одећи, водећи рачуна да то чине на неупадљив начин и да не вређају достојанство малолетника. Исте мере се предузимају *post delictum* и имају репресивни карактер.

На крају, али не мање важан је недавно усвојени пропис којим се уређује спречавање насиља у породици, поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља, који се примењује од 01.06.2017. године. Полицијска овлашћења прописана овим законом су: пријем пријава о насиљу у породици, довођење и задржавање, прикупљање обавештења и издавање наређења (мера привременог удаљења учиниоца из стана и мера привремене

¹⁰ Основ сумње је скуп чињеница које посредно указују да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинилац кривичног дела (чл. 2.ст. 1. тач. 17. ЗКП).

¹¹ „Сл. гласник РС“, бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04 - др. закон, 45/05, 61/05, 72/09, 72/11 - др. закон, 101/11 - др. закон и 32/13.

¹² „Сл. гласник РС“, бр. 85/05.

¹³ „Сл. гласник РС“, бр. 94/16.

¹⁴ *Op. cit.*, у нап.15, чл. 54.

забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој).¹⁵ Поменути полицијска овлашћења имају за циљ промтно спречавање насиља у породици и хитну, благовремену и делотворну заштиту и подршку жртвама.

Мишљења смо да је неприхватљиво *post delictum* досадашње поступање у пракси, већ да је у сузбијању насиља у породици примарно поступање *ante delictum*. За адекватну друштвену реакцију решење је у појачаним мерама превенције на сузбијању насиља у породици, о чему ваља размислити након протека одређеног времена од ступања на снагу и примене новог Закона о сузбијању насиља у породици.

б) Закон о прекршајима је прописао одређена полицијска овлашћења и то: довођење-привођење, задржавање лица, привремено одузимање предмета и претресање просторија и лица. Полиција ове мере и радње предузима *post delictum* по наредби прекршајног суда (довођење, привремено одузимање предмета, претресање стана и других просторија) или по сопственој процени ако неко лице затекне у извршењу прекршаја и ако су испуњени законом прописани услови за примену овлашћења (привођење, задржавање, привремено одузимање предмета).¹⁶

Законом о полицији¹⁷ прописано је и откривање и расветљавање прекршаја, откривање и хапшење учинилаца прекршаја и извршавање других прописа из области материјалног прекршајног права. Сузбијање прекршаја је једна од важнијих активности полиције у области јавног реда и мира, па је познавање и примена прекршајних норми значајна због заштите ових друштвених вредности. У неким земљама прекршајна материја обухвата тзв. лакша кривична дела и према статистичким подацима веома је бројна.¹⁸

Имајући у виду чињеницу да је Србија поднела апликацију за пријем у ЕУ то ваља размислити да се приступи хармонизацији норми са прописима ЕУ у овој области, као и усклађивању са прописима држава региона ради јединствене правне квалификације и третмана преступника.

¹⁵ *Op. cit.*, у нап. 16, чл. 13-17.

¹⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 65/13, 13/16 и 98/16-одлука УС, чл. 188-190, 193 и 226-232.

¹⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 06/16.

¹⁸ Шире: Ђорђе Ђорђевић, *Прекршајно право (с основама Привреднопреступног права)*, ИВ издање, КПА, Београд, 2013.

3. ПОЛИЦИЈСКО ЗАКОНОДАВСТВО

Закон о полицији (ЗОП) је *par excellence* пропис у области полицијског законодавства. Нови ЗОП у Србији је донет почетком прошле године; регулише више различитих питања од значаја за рад и деловање полиције међу којима се издвајају: послови и задаци полиције, организација, овлашћења и контрола рада.

Полицијска овлашћења можемо дефинисати као право и дужност полицијског службеника да предузима одређене мере и радње у случајевима и на начин регулисан прописима која имају за циљ спровођење закона, остваривање безбедности грађана и подршку владавини права у демократском друштву.¹⁹ Међутим, законодавац је овлашћења правно третирао путем формулација где се суштински разликују полицијске мере и радње и полицијска овлашћења. По нашем мишљењу ово решење није целисходно с обзиром да није било неких посебних и оправданих разлога за наведено опредељење.

Полицијске мере и радње су: 1) заштита оштећених кривичним делом и других лица; 2) заштита података о идентитету; 3) полицијско опажање, опсервирање; 4) посебне мере за обезбеђивање јавног реда; 5) снимање на јавним местима; 6) полицијска помоћ у извршењима и поступцима вансудског намирнења; 7) полиграфско испитивање; 8) пријем пријава о учињеном кривичном делу и прекршају; 9) трагање за лицима и предметима; 10) мере циљане потраге; 11) мере за отклањање непосредне опасности; 12) криминалистичко форензичка регистрација, узимање других узорака и криминалистичко форензичка вештачења и анализе; 13) јавно расписивање награде.²⁰

Условно речено, полицијске мере и радње су издвојене у односу на класична полицијска овлашћења јер су поједине мере и радње могли да примене само специјализовани полицијски службеници (полиграфско испитивање). Неке од њих се примењују само на основу наредбе другог органа (мере циљане потраге, форензичка регистрација), док мањи број могу да примене само највиши руководиоци у полицији (јавно расписивање награде),²¹ а не сви полицијски службеници.

"Класична" полицијска овлашћења су: 1) упозорење и наређење; 2) провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета; 3) позивање; 4) довођење; 5) задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања; 6) прикупљање обавештења; 7) привремено одузимање предмета; 8) преглед простора, објеката, документације и контрадиверзиони преглед; 9) заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава; 10) обезбеђе-

¹⁹ *Op. cit.*, у нап. 4, стр. 103.

²⁰ *Op. cit.*, у нап. 20, чл. 47.

²¹ *Op. cit.*, у нап. 4, 104.

ње и преглед места догађаја; 11) употреба туђег саобраћајног средства и средства везе; 12) утврђивање присуства алкохола и/или психоактивних супстанци; 13) вршење безбедносних провера; 14) пријем нађених ствари; 15) употреба средстава принуде и 16) друга овлашћења предвиђена законом.²²

У ширем смислу полицијска овлашћења (мере и радње, овлашћења) могу имати и превентивни (безбедносни) и репресивни карактер. Поједина овлашћења се предузимају како би полиција испунила основни превентивни задатак спречавања кривичних дела и прекршаја, док друга имају репресивни карактер и имају за циљ откривање, разветљавање и доказивање кривичних дела и прекршаја. Нека овлашћења имају мешовити карактер у зависности од стадијума и циља у којем се предузимају. Примера ради, привремено одузимање предмета може имати превентивни карактер када се предмети одузимају из разлога опште безбедности или због спречавања самоповређивања, напада или бекства. Међутим, ако се предмет привремено одузима због сумње да је намењен за извршење кривичног дела или прекршаја, потиче или је настао као последица извршења кривичног дела или прекршаја онда овлашћење има репресивни карактер. Такав је случај и са неким другим овлашћењима као што су снимање на јавним местима, провера и утврђивање идентитета, позивање, прикупљање обавештења.²³

Анализом полицијских мера, радњи и овлашћења можемо уочити да *de facto* и *de iure* постоје одређена преклапања са Закоником о кривичном поступку (ЗКП) и Законом о прекршајима (ЗП) која се морају отклонити уколико се жели остварити правна прецизност у уређивању ове области. У том смислу могућа су два решења: 1) изменити ЗКП и ЗП тако да не садрже одредбе о полицијским овлашћењима, а истовремено извршити кодификацију Закона о полицији (ЗОП) тако да садржи процесне одредбе и кривичног и прекршајног права; 2) одредбе о полицијским овлашћењима која се „преплићу“ са ЗКП и ЗП брисати из ЗОП и имплементирати у ова два закона. Остаје на законодавцу да размотри која од опција је боља, јер је овакво стање на дужи рок неодрживо. У међувремену било би пожељно да се изврши „кодификација“ подзаконских аката којим се ближе уређују полицијска овлашћења из ЗКП, ЗОП и осталих закона. Можда је решење да се једним правилником, чија би преамбула садржала неколико основа за доношење, ближе уреди сва полицијска овлашћења као што је то било уређено до 2007. године Правилником о начину вршења послова Службе јавне безбедности (СЈБ).²⁴

²² *Op. cit.*, у нап. 20, чл. 64.

²³ Више: Жељко Никач, *Полиција у заједници*, КПА, Београд, 2015.

²⁴ „Сл. гласник СРС“, бр. 29/74 и 40/74.

4. БЕЗБЕДНОСТ САОБРАЋАЈА

Закон о безбедности саобраћаја на путевима²⁵ (ЗОБС) је један од посебних закона којим се уређују правила саобраћаја, понашање учесника у саобраћају на путу, ограничења саобраћаја, саобраћајна сигнализација и друга питања из области безбедности саобраћаја на путевима.

У глави XVIII ЗОБС прописана су полицијска овлашћења под називом посебне мере и овлашћења и то: 1) искључење возача из саобраћаја; 2) задржавање возача; 3) упућивање возача на контролни лекарски преглед; 4) утврђивање присуства алкохола и/или психоактивних супстанци код учесника у саобраћају; 5) заустављање, односно упућивање ради заустављања возила на безбедном месту или укључивања на пут за ту врсту или категорију возила; 6) искључење возила из саобраћаја; 7) налагање мера ради отклањања, односно спречавања настанка опасности на путу; 8) снимање саобраћаја и учесника у саобраћају коришћењем одговарајућих средстава као и документовање прекршаја и других деликта у саобраћају; 9) привремено одузимање предмета прекршаја; 10) одузимање обрасца стране возачке дозволе; 11) упућивање на контролни технички преглед возила; 12) уклањање, односно премештање возила, као и постављање уређаја којима се спречава одвожење возила и 13) мерење осовинског оптерећења возила и укупне масе возила.²⁶

Већина посебних мера и овлашћења имају репресивни карактер и предузимају се уколико постоји сумња, односно недвосмислено је утврђено да се одређено лице не придржава правила саобраћаја. С друге стране, премештање возила и налагање мера ради отклањања, односно спречавања настанка опасности на путу имају превентивни карактер и ради спречавања настанка појава које могу негативно утицати на безбедност саобраћаја на путевима. На крају, поједине мере и овлашћења могу имати превентивно-репресивни карактер у зависности од стадијума поступка у ком се предузимају (привремено одузимање обрасца стране возачке дозволе, снимање саобраћаја, упућивање на контролни технички преглед возила).

Све набројане посебне мере и овлашћења (13) могу да предузимају полицијски службеници, док мерење осовинског оптерећења возила и укупне масе возила могу да примењују овлашћена лица министарства саобраћаја. Уклањање, премештање возила и постављање уређаја којима се спречава одвожење возила може се поверити овлашћеном правном лицу или предузетнику којем је актом надлежног државног органа поверена делатност организације функционисања, управљања и одржавања јавних

²⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13 - одлука УС, 55/14, 96/15 - др. закон и 9/16 - одлука УС.

²⁶ *Ibid.*

паркиралишта. Посебне мере и овлашћења према војним учесницима у саобраћају уређене су интерним актом министра одбране.

Анализом посебних мера и овлашћења можемо уочити да такође постоји „преплитање“ са ЗКП, ЗП и ЗОП с тим да су посебне мере и овлашћења из ЗОБС усмерене искључиво на учеснике у саобраћају. Предлог *de lege ferenda* је да се и у овом случају изврши „кодификација“ и да полицијска овлашћења буду прописана једнообразно.

5. ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ

Закон о заштити државне границе (ЗЗДГ) је пропис који овлашћује припаднике полиције да при обављању послова заштите државне границе примењују полицијска овлашћења, као и следеће мере и радње: 1) увид у путне или друге исправе прописане за прелазак државне границе; 2) провера и утврђивање идентитета лица; 3) узимање отисака прстију и дланова лица и других биометријских података; 4) провера испуњавања услове за улазак у, односно излазак из РС; 5) овера и попуна исправе за прелазак државне границе; 6) провера сврхе путовања лица; 7) преглед и претресање лица, ако на други начин није могуће обавити контролу лица; 8) задржавање лица у времену које је неопходно за вршење контроле и обезбеђује правилно, несметано и брзо одвијање контроле; 9) увид у ствари и предмете које лица носе са собом или у превозном средству и преглед ствари и предмета; 10) преглед превозног средства и проверу кроз прописане евиденције; 11) претрес превозног средства (растављање превозног средства); 12) постављање и коришћење техничких средстава, коришћење службеног пса и постављање препрека којима се онемогућава незаконито прелажење државне границе.²⁷

Како овлашћења из ЗЗДГ могу задржати и ограничити поједина права и слободе грађана, то су прописана одређена ограничења. Полицијски службеник може примењивати само она овлашћења, мере и радње којима се може остварити законити циљ при обављању послова заштите државне границе. И даље од тога, не сме проузроковати штету која би била несразмерна са циљем ради кога је одређена радња предузета. Полицијски службеник је у обавези да примењује овлашћења, мере и радње док не постигне циљ, односно до тренутка док не утврди да се предузетом радњом или наложеном мером циљ не може постићи.²⁸

Као и код осталих закона и овде се уочава одређено преклапање у прописивању са ЗКП, ЗП и ЗОП. То се нарочито уочава код прегледа и

²⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 97/08 и 20/15 - др. закон.

²⁸ *Op. cit.*, чл. 7.

претреса превозног средства, провере и утврђивања идентитета, узимања отисака прстију и др. У наредном периоду најављене су значајне измене и допуне овог прописа како би се ускладио са тековинама и добром праксом ЕУ, што треба искористити за „кодификацију“ полицијских овлашћења на један од предложених начина.

6. ПРОПИСИ ИЗ ОБЛАСТИ ОРУЖЈА, МУНИЦИЈЕ И ПРИВАТНЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Закон о оружју и муницији (ЗОМ)²⁹ и сродни прописи из ове области правно регулишу питања набавке, држања, ношења и трансфера оружја и муниције. У овој материји полиција и њени припадници имају инхерентну надлежност у погледу појединих полицијских овлашћења која нису класичног полицијског оперативног типа, већ су у питању овлашћења и послови у функцији контроле и надзора веома осетљиве области ватреног оружја и муниције.

Приватна безбедност је област која је скоро две деценије била у правном интересу након распада заједничке државе и престанка важења прописа из области физичко-техничког обезбеђења имовине, лица и пословања.³⁰ Крајем 2013. године усвојени су **Закон о приватном обезбеђењу (ЗПО)**³¹ и **Закон о детективској делатности (ЗДД)**³² у складу са препорукама СЕ и ЕУ, на који начин је важна област приватне безбедности добила „матичне“ прописе. Такође, у овој области полиција и њени припадници имају надлежност у погледу појединих полицијских овлашћења која нису класичног полицијског оперативног типа, већ су као горе у питању послови и овлашћења која се односе на контролу, надзор и едукацију субјеката приватне безбедности.

Извршавање послова утврђених прописима о оружју, приватном обезбеђењу и детективској делатности обухвата један полицијски посао, а подразумева примену поменути три различита законска прописа. Према мишљењу аутора искључиво вршење *безбедносно оперативних провера* је суштински полицијски посао у овим областима, док су послови лиценцирања и надзора *de facto* управно-надзорни и не припадају овој категорији у изворном смислу. *Надзор* над применом ЗОМ врши МУП чија су службена лица овлашћена да прегледају опште акте и пословне књиге, евиденције, просторије у којима се чува оружје, као и само оружје. У том контексту припадници

²⁹ „Сл. гласник РС“, бр. 20/15.

³⁰ Више: Г. Павловић, Ж. Никач, *Право приватне безбедности*, КПА, Београд, 2012.

³¹ „Сл. гласник РС“, бр. 104/13 и 42/15.

³² „Сл. гласник РС“, бр. 104/13.

полиције су даље овлашћени да траже обавештења, налажу мере у циљу примене прописа, воде управни поступак, подносе прекршајне и кривичне пријаве и предузимају све радње проистекле из ових поступака, у складу са законом. Из овога се може видети да је у питању управна улога МУП која није од проворазредног безбедносног значаја, јер су у питању послови који су по својој природи управно-надзорни.³³ Мишљења смо да је оправдана интенција законодавца и овлашћених предлагача да се област ватреног оружја, као опасан предмет по живот и безбедност грађана, комплетно уврсти у полицијске послове.³⁴

МУП врши надзор над применом ЗПО и ЗДД где су службена лица, поред овлашћења на предузимање радњи утврђених законом којим се уређује инспекција, овлашћена да проверавају начин чувања и ношење ватреног оружја, психофизичку способност и оспособљеност службеника обезбеђења и детектива за руковање оружјем. Даље су овлашћена да у законом предвиђеним случајевима правном лицу и предузетнику који имају лиценцу за вршење послова приватног обезбеђења - детективске делатности привремено забране обављање делатности, а да службенику обезбеђења - детективу привремено забране вршење послова приватног обезбеђења - детективске делатности. Такође, могу да упуте лице на лекарски преглед ако се оправдано посумња да више не испуњава психофизичке услове за вршење послова и да, по потреби, спроводе и друге радње којима се остварује непосредан и ненајављен увид у вршење послова приватног обезбеђења односно детективске делатности.³⁵ Као и код послова оружја из оваквог тумачења може се закључити да су у питању управна овлашћења МУП која немају проворазредни безбедносни значај, јер су исти послови по својој природи управно-надзорни. Међутим, законодавац је имао на уму да се кроз поменуте делатности могу створити "приватне војске" као врста парамилитарних снага па је из тих разлога сасвим оправдано надзор поверио полицији.³⁶

Поред већ набројаних вредно је поменути и да закони којима се уређује заштита учесника у кривичном поступку, извршење и обезбеђење, јавни ред и мир, окупљање грађана и насиље у спорту садрже неке одредбе о овлашћењима полиције, али то није у тој мери детаљно уређено или је у питању дуализам у односу на поменуте прописе.

³³ Бранко Лештанин, *Практикум за примену Закона о оружју и муницији с прилозима*, Службени гласник, Београд, 2016, 30.

³⁴ *Op. cit.*, у нап. 4, 69.

³⁵ *Op. cit.*, у нап. 34, чл. 70-74 и нап. 35 чл. 22-25.

³⁶ *Op. cit.*, у нап. 4, 70.

7. ЗАКЉУЧАК

У раду је извршена анализа актуелног легислативног оквира који се односи на полицијска овлашћења, мере и радње које предузима полиција и њени припадници као лица за примену закона. Анализа је извршена посебно са становишта поштовања и заштите људских права и грађанских слобода јер полицијска овлашћења и поступања полиције на својеврсни начин задиру у ове универзалне категорије и могу врло лако довести до одређеног ограничења.

Искуства из прошлости и појединачни примери прекорачења полицијских овлашћења разлог су више да се питању полицијских овлашћења приступи на посебан начин. Такође, према савременом схватању полиција је конципирана као организација која је сервис грађана којима служи и које све подједнако штити.³⁷ Управо су полицијска овлашћења основни алат за обављање поверених послова у интересу грађана и на добробит заједнице, на законит начин те уз пуну контролу и надзор над радом полиције.

Имајући у виду поднету апликацију Републике Србије за пријем у ЕУ, МУП РС као овлашћени предлагач законских прописа треба озбиљно да приступи изради правних аката који су апсолутно хармонизовани са нормама и добром праксом ЕУ у овој области. Исто тако, треба водити рачуна и о усклађивању са прописима држава региона ради јединствене правне квалификације и третмана преступника у области кривичне и прекршајне одговорности.

Анализом кривичноправног и полицијскоправног оквира полицијских овлашћења уочено је како *de facto* тако и *de iure* постоје одређена преклапања законских решења која се морају отклонити уколико се жели остварити правна прецизност у њиховом уређивању. Полицијска овлашћења су најважнији *software* за рад полиције посебно у области превенције криминала, стога, није прихватљив никакав правни дуализам правних решења у овој области. У том смислу аутори су предложили два могућа решења која подразумевају брисање одређених норми и њихов „кодификацију“. Постоји могућности и да се једним подзаконским актом (правилником), чија би примена садржала неколико основа за доношења, ближе уредила полицијска овлашћења као што је било урађено до 2007. године.

³⁷ Више: De Rover C, „To Serve and To Protect“, *Human Rights and Humanitarian Law for Police and Security Forces*, ICRC-Geneva, 1998, репринт издање МКЦК - Канцеларија Београд, 2005.

Мишљења смо да су вредна пажње решења земаља ЕУ и држава у окружењу које су усвојиле посебне прописе о полицији и прописе о полицијским овлашћењима, што је једна од могућих солуција у отклањању дуализма норми у важној области рада полиције.

У сваком случају, предстоји нам кодификација примарних и секундарних норми полицијског права како би се избегле потенцијалне последице по права и слободе грађана те отклониле евентуалне правне недоумице.

Vanda BOŽIĆ, LL.D.

Scientific Associate, Department of Criminal law, Faculty of Law
University of Zagreb,

Željko NIKAČ, Ph.D

Full Professor, The Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

Branko LEŠTANIN, MA

Police officer Ministry of Interior, Republic of Serbia

CRIMINAL LAW FRAMEWORK FOR TREATMENT AND USE OF POLICE POWERS

Summary

The authors deal with research topics ongoing police application authority in the light of police conduct in the exercise of delegated affairs, to the protection of human rights and the rule of law in democratic society. Police treatment involves the use of a set of law in different areas of social life. First are the norm criminal and administrative law, regulations in the field police law, traffic safety, security of the state border and regulations in the area of procurement, possession and carrying of weapons and ammunition in the Republic of Serbia. Throughout the criminal justice and security aspects police powers authors have tried to respond to the application norms sometimes intertwined in practice and how to avoid or solve problems in implementation. In the final part of the paper are suggests *de lege ferenda* to improve the legislative framework and propose measures aimed at improving the legal use of police powers, the protection of human rights and civil liberties.

Key words: *criminal law, police affairs and police powers, the rule of law, Serbia, EU*

ЛИТЕРАТУРА

1. Божич В, *Сузбијање организираног криминалитета у свијетлу позитивног казненог законодавства РХ*, Институт за упоредно право, Зборник радова, Вршац, 2016, стр.285-300.
2. Божич В, Никач Ж, *Criminal uncriminations based on the UN Convention against transnational organized crime in the criminal legislation of the Republic of Croatia and Serbia*, Conference Proceedings, Faculty of Security, Skopje, 2016.
3. De Rover C, *To Serve and To Protect*, Human Rights and Humanitarian Law for Police and Security Forces, ICRC-Geneva, 1998, репринт издање МКЦК-Канцеларија Београд 2005.
4. Ђорђевић Ђ, *Прекршајно право (с основама Привреднопреступног права)*, IV издање, КПА, Београд, 2013.
5. Лештанин Б, Никач Ж, *Коментар Закона о полицији*, Пословни биро, Београд, 2016;
6. Лештанин Б, *Практикум за примену Закона о оружју и муницији с прилозима*, Службени гласник, Београд, 2016;
7. Никач Ж, *Полиција у заједници*, КПА, Београд, 2015
8. Павловић Г, Никач Ж, *Право приватне безбедности*, КПА, Београд, 2012
9. Шкулић М, *Организовани криминалитет: појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак*, Службени гласник, Београд, 2015.
10. Закон о безбедности саобраћаја на путевима, "Сл. гласник РС", бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13-одлука УС, 55/14, 96/15-др. закон и 9/16-одлука УС;
11. Закон о детективској делатности, „Сл. гласник РС“ бр. 104/13;
12. Закон о заштити државне границе, "Сл. гласник", бр. 97/08 и 20/15-др. закон;
13. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, „Сл. гласник РС“, бр. 85/05;
14. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, "Службени гласник РС", бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04-др. закон, 45/05, 61/05, 72/09, 72/11-др. закон, 101/11-др. закон и 32/13;
15. Закон о оружју и муницији, "Сл. гласник РС" бр. 20/15;
16. Закон о полицији, „Сл. гласник РС“, бр. 6/16;
17. Закон о прекршајима, "Сл. гласник РС", бр. 65/13, 13/16 и 98/16-одлука УС;
18. Закон о приватном обезбеђењу, „Сл. гласник РС“, бр. 104/13 и 42/15;
19. Закон о спречавању насиља у породици, „Сл. гласник РС“, бр. 94/16;
20. Законик о кривичном поступку, "Сл. гласник РС", бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14.

УПУТСТВО АУТОРИМА

1. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

Рукопис рада мора бити компјутерски обрађен коришћењем програма **WORD**, на формату странице **A4**, у фонту **Times New Roman** (величина фонта **12pt**, размак између редова **1,5**), писан на српском језику, ћириличним писмом (**Serbian, Cyrillic Serbia**). Уколико је рад писан на неком од страних језика у широј употреби у међународној комуникацији, потребно је да садржи резиме и кључне речи на српском језику и писму.

Обим рада је један ауторски табак, који, према претходним упутствима износи до **16 страна** компјутерски обрађеног текста, са **28 редова** и **66 знакова** у реду.

Рад се предаје у електронском облику и подлеже обавезној анонимној рецензији два рецензента којима није познат идентитет аутора, као што ни аутору није познат идентитет рецензената.

2. ФОРМА И СТРУКТУРА

У горњем левом углу, пре наслова рада, наводе се подаци о аутору (ауторима): академска титула, име и презиме, звање, афилијација (у фусноти и електронска адреса). Ови подаци се достављају и на енглеском језику, уз резиме.

НАСЛОВ рада се пише на средини, великим словима, **фонт 14**, након чега следе апстракт обима до **20 редова** и кључне речи (максимум пет).

ПОДНАСЛОВИ се пишу на средини, великим словима, **фонт 12**, и нумеришу се арапским бројевима. Уколико поднаслов садржи више целина, оне са такође означавају арапским бројевима, и то: **1.1. малим обичним** словима, **фонт 12**, **1.1.1. – малим италики** словима, **фонт 12**, итд.

Након интегралног текста рада, следе резиме (**Summary**) обима до једне стране, са подацима о аутору, насловом рада и кључним речима на енглеском језику, као и попис коришћене литературе (редослед: азбучни ред према почетном слову презимена аутора).

Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Зборник радова

„НАЦИОНАЛНО И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО – АКТУЕЛНА ПИТАЊА И ТЕМЕ“

Издавач:

Правни факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Лоле Рибара 29, 38220 Косовска Митровица, тел. 028.425.336, www.pra.pr.ac.rs

За издавача

Проф. др Владан Михајловић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Олга Јовић-Прлаиновић

Уређивачки одбор

Чланови из земље: Проф. др Владан Михајловић, Проф. др Марија Крвавац, Проф. др Владимир Боранијашевић, Доц. др Здравко Грујић, Доц. др Драган Благић, Доц. др Душко Челић - Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици; Чланови из иностранства: Проф. др Дамјан Корошец, Правни факултет Универзитета у Љубљани, Република Словенија; Проф. др Барбара Новак, Правни факултет Универзитета у Љубљани, Република Словенија; Проф. др Горан Марковић, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Република Српска, БиХ; Доц. др Весна Симовић-Звицер, Правни факултет Универзитета Црне Горе, Република Црна Гора; Доц. др Драган Гоцевски, Правни факултет „Јустинијан Први“ Универзитета „Св. Кирил и Методије“, Република Македонија.

Секретар Уређивачког одбора:

Доц. др Здравко Грујић

Технички уредник:

Доц. др Здравко Грујић

Дизајн корица:

Димитрије Милић

Штампа: Кварк, Краљево

Тираж: 100 примерака

ISBN 978-86-6083-047-2

Штампање овог Зборника помогло је Министарство просвете,
науке и технолошког развоја Републике Србије

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ЗБОРНИК РАДОВА
„НАЦИОНАЛНО И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО –
АКТУЕЛНА ПИТАЊА И ТЕМЕ“

COLLECTION OF PAPERS
„NATIONAL AND INTERNATIONAL LAW –
CURRENT ISSUES AND TOPICS“

Научни скуп са међународним учешћем одржан је 26. маја 2017. године на Правном факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

Том I

Косовска Митровица
2017.

ПРЕДГОВОР

Тематски зборник радова који је пред вама представља публикацију радова припремљених поводом обележавања 56. година постојања и рада Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици и саопштених на научној конференцији са међународним учешћем под називом „НАЦИОНАЛНО И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО – АКТУЕЛНА ПИТАЊА И ТЕМЕ“ дана 26. маја 2017. године.

Општа тема овогодишње научне конференције пружила је прилику за проверу ставова о изазовима пред којима се налази национално у односу на међународно право са различитих аспеката. Избор теме конференције последица је настојања правне науке да се унапреде и заштите права субјеката у свим областима друштвених односа и поштовање, заштита и унапређење људских права.

Вредносни оквир односа ова два права, у правнополитичком смислу, осликан је у идеји суверенитета националног права и идеји заједништва која је карактерична за међународно право. Будући да потпуно јединство националног и међународног права, условљено специфичностима сваког од њих, није могуће, неопходно је стварања услова за међусобну интеракцију.

Систем међународног права није развијен једнако на свим пољима и у његовим оквирима егзистирају подсистеми у односу на које државе имају исте или сличне ставове - непосредна примена међународноправних решења у домену људских права заједничка је тенденција свих држава, што, међутим, није случај са другим подсистемима. Сложеност међународног правног поретка и разлике националних правних традиција јасно упућују на закључак да јединствени одговор у вези са питањем односа националног и међународног права не постоји.

У овом зборнику радова, аутори су у својим разматрањима, запажањима, критикама и закључцима, понудили или потражили одговоре на изазове савремених друштвених императива и права. Стваралачки напори еминентних стручњака из области права и друштвених наука, из земље и региона, усмерени су на актуелни прелаз у постранзицијско друштво и европске интеграције са становишта спровођења основних идеја и вредности у национални правни поредак, а не само као на формални чин.

Владавина права, независност институција, свеобухватна реформа јавног сектора, поштовање људских и мањинских права, посебно права рањивих друштвених група су стратешки циљеви Републике Србије у предстојећем периоду.

Објављивањем овог Зборника, правничкој, али и неправничкој критичкој јавности доступни су радови позитивно оцењени од стране два рецензента, стручњака из области рецензиране материје. Педесетпет ауторских и коауторских научних прилога уподобљени су општој теми научне конференције, и својом садржином ће, надамо се, допринети афирмисању научног и стручног стваралаштва у комплексној, и увек значајној, области односа националног и међународног права, у теоријском и практичном смислу.

УРЕДНИК

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	V
ГРАЂАНСКОПРАВНА И ПРИВРЕДНОПРАВНА ОБЛАСТ	
Др Марија КРВАВАЦ, Др Јелена БЕЛОВИЋ Посебна материјална правила која непосредно уређују ситуацију са страним елементом	1
Др Наташа СТОЈАНОВИЋ Општи међународноправни оквир заштите и очувања биолошке разноликости	15
Др Хајрија МУЈОВИЋ - ЗОРНИЋ Пратеће штете и споредна дејства у медицини – питања одговорности .	37
Др Дејан МИЦКОВИЋ Регулисање сурогат материнства у савременим законодавствима	57
Др Олга ЈОВИЋ-ПРЛАИНОВИЋ Пословна способност инвалидних особа као људско право	79
Др Маша КУЛАУЗОВ Извршење судских одлука по одредбама парничног законодавства из 1865. године	101
Др Новак КРСТИЋ Завештајни сведоци код јавних облика завештања у праву Србије	117
Др Ангел РИСТОВ Macedonian Civil Code and the reforms in the marital property regime of the spouses	137
Др Татјана ЗОРСКА-КАМИЛОВСКА, Мр Татјана ШТЕРЈОВА Приступ права Европске уније у регулисању поступака за колективну заштиту права	159
Др Душко ЧЕЛИЋ Конвалидација уговора о промету непокретности у пракси специјализованих квазисудских тела које је основала мисија Уједињених нација на Косову и Метохији	179

Др Срђан РАДУЛОВИЋ Аутентична српска борилачка вештина пред захтевима одштетног права	207
Гордана ДАМЈАНОВИЋ Појам и врсте матичних ћелија у светлу патентног права	223
Милица СОВРЛИЋ Одговорност за високо постављене ствари	239
Др Јелена ЂЕРАНИЋ Патентна заштита проналазака у међународном, европском и националном праву	255
Др Љубиша ДАБИЋ Врсте стечајних поступака	273
Марко РАДОВИЋ Заштита права на суђење у разумном року у стечајном поступку	301
Урош ЗДРАВКОВИЋ Систем решавања спорова у оквиру Светске трговинске организације ...	323

КРИВИЧНОПРАВНА ОБЛАСТ

Др Јован ЂИРИЋ Dura lex sed lex	343
Др Владимир В. ВЕКОВИЋ Нови систем кривичних санкција према малолетницима у Републици Србији	361
Др Драган ЈОВАШЕВИЋ Међународно кривично право – појам, извори и принципи	379
Др Бранислав РИСТИВОЈЕВИЋ Новине у криминалополитичком приступу сузбијању насиља у породици у Србији: на слепом колосеку	401

Др Сретен М. ЈУГОВИЋ Поглед на „нове“ законске надлежности полиције у спречавању насиља у породици у Републици Србији	417
---	-----

Др Саша КНЕЖЕВИЋ, Мирјана ЂУКИЋ Споразум о сведочењу окривљеног у кривичнопроцесном законодавству Републике Србије	429
--	-----

Др Зоран ЂИРИЋ, Милена ЂИРИЋ Прилог бољем квалитету и контроли судско-психијатријских вештачења	447
---	-----

Др Ванда БОЖИЋ, Др Жељко НИКАЧ, Бранко ЛЕШТАНИН Кривичноправни оквир за поступање и примену овлашћењаполиције	467
---	-----

УПУТСТВО АУТОРИМА	483
-------------------------	-----